

Respectiv **Toni Morrison** s-a născut în februarie 1931 în Lorain, Ohio, Statele Unite. Scriitoare, eseistă, editoare de carte și profesoară la Princeton University, Morrison a fost prima femeie afro-americană căreia i s-a decernat Premiul Nobel pentru Literatură, în 1993. Este autoarea a unsprezece romane, cărora li se adaugă numeroase cărți pentru copii și colecții de eseuri. Printre cele mai aclamate scrieri ale sale se numără *Preaiubita*, carte câștigătoare a Premiului Pulitzer în 1988, *Cântecul lui Solomon*, roman distins cu National Book Critics Circle Award în 1977, ficțiunea istorică *Jazz* (1992), *Paradis* (1997), *Iubire* (2003), *A Mercy* (2008), *Home* (2012), *Ajută-l, Doamne, pe copil* (2015). Toni Morrison s-a stins din viață în 5 august 2019, în Bronx, New York, la vârsta de 88 de ani, ca urmare a unor complicații cauzate de pneumonie. În orașul în care s-a născut, ziua sa de naștere, 18 februarie, este oficial recunoscută drept „Ziua Toni Morrison“.

TONI MORRISON

PREAIUBITA

Traducere din limba engleză și note
de Virgil Stanciu

ART

I

124 era plină de spirit răzbunător. Plină de venin de bebeluș. Femeile casei o știau, la fel copiii. În decursul anilor, fiecare s-a adaptat la rău în felul său, dar până în 1873, Sethe și fiica ei, Denver, fuseseră singurele victime. Bunica, Baby Suggs, murise, iar fiii, Howard și Buglar, fugiseră de acasă înainte de a împlini treisprezece ani – de îndată ce o simplă privire în oglindă o făcuse țândări (semnalul pentru Buglar); de îndată ce pe tort apărură amprentele a două mâini micuțe (semnalul pentru Howard). Nici unul dintre băieți nu dorea să vadă mai mult; încă o grămadă de năut, cât să intre în ceain, fumegând pe podea; biscuiți sărați fărâmițați până la pragul ușii. Nu așteptaseră nici o perioadă de relaxare: săptămânile, chiar lunile, când nu exista nici o tulburare. Nu. Fiecare își luase tălpășița imediat – în momentul în care casa comisesse ceea ce, pentru el, era o insultă de nesuportat, de nevăzut a doua oară. În decursul a două luni, în toiu iernii, părăsindu-și bunica, pe Baby Suggs; pe Sethe, mama lor și pe surioara mai mică, Denver, rămase singure cuc în casa alb-gri de pe Bluestone Road. Pe atunci nu avea număr, fiindcă Cincinnati nu se întindea atât de departe. De fapt, Ohio își spunea „stat“ doar de șaptezeci de ani, când mai întâi un frate și apoi celălalt și-a îndesat smocuri de lână în pălărie, și-a înhățat

Respect pe încălțările și s-a furișat afară din răutatea vie cu care îl trata casa.

Baby Suggs nici măcar n-a ridicat capul. Din patul unde boala i-a auzit plecând, dar nu din pricina asta a rămas nemișcată. Ea se mira că nepoților le trebuise atâta timp ca să-și dea seama că nu toate casele erau ca aceea de pe Bluestone Road. Suspendată între traiul de mizerie și ticăloșia morților, nu putea să se mobilizeze pentru a-și trăi viața sau a renunța la ea, ca să nu mai vorbim de frica pentru cei doi băieți ce se furișau afară din casă. Trecutul ei fusese aidoma prezentului – insuportabil – și, cum știa că moartea este orice, dar nu uitare, folosea puțină energie rămasă pentru a se gândi la culori:

— Adu-mi ceva de culoarea lavandei, dacă ai. Ceva roz, dacă nu.

Iar Sethe îi făcea pe plac, folosind orice, de la țesături la propria-i limbă. Iarna în Ohio era deosebit de austeră, dacă aveai poftă să vezi culori. Cerul îți furniza unicele evenimente spectaculoase, dar a te baza pe orizontul din Cincinnati ca să ai parte de principala bucurie a vieții era, cu adevărat, o dovadă de nechibzuință. Deci Sethe și fetița Denver făceau și ele ce puteau și ce le permitea casa, pentru Baby Suggs. Împreună, luptau mașinal împotriva scandalozelor comportări a aceluși cămin; împotriva borcanelor răsturnate cu resturi, a loviturilor peste fund și a adierilor de aer acru. Fiindcă înțelegeau sursa necazurilor la fel de bine cum cunoșteau sursa luminii.

Baby Suggs a murit la scurt timp după plecarea fraților, fără a manifesta absolut nici un interes în a-și lua rămas-bun de la ei și imediat după aceea Sethe și Denver au decis să pună punct persecuției, invocând fantoma ce le ținea pe jar. Poate că o conversație, credeau ele, un

schimb de idei sau ceva ar ajuta. Așadar, s-au prins de mâini și au spus:

— Vino. Hai, vino. N-ai decât să vii.

Dulapul de bucătărie a făcut un pas înainte, dar altceva nu s-a clintit.

— Sigur că bunica Baby o oprește, zise Denver.

Avea zece ani și încă era supărată pe Baby Suggs fiindcă murise.

Sethe deschise ochii.

— Mă-ndoiesc, îi răspunse.

— Atunci de ce nu vine?

— Uiți cât de mititică este, îi explică mama. Când a murit, nici nu împlinise doi ani. Prea micuță ca să înțeleagă. Chiar prea micuță ca să vorbească mult.

— Poate *nu vrea* să înțeleagă, sugeră Denver.

— Poate. Dar dacă ar vrea să vină, i-aș explica.

Sethe dădu drumul mâinii fiicei sale și împreună împinseră dulapul înapoi la perete. Afară, un căruțaș își biciui calul, ca să intre în galopul considerat obligatoriu de localnici când treceau pe lângă 124.

— Pentru un bebeluș, aruncă o vrajă puternică, zise Denver.

— Nu mai puternică decât dragostea mea pentru ea, răspunse Sethe și totul îi reveni în memorie.

Răceala binecuvântată a pietrelor funerare nedăltuite; cea pe care o alesese ca să se rezeme de ea, stând pe vârfuri, cu picioarele desfăcute larg, ca o groapă. Era trandafirică ca o unghie și stropită cu fulgi scânteietori. Zece minute, spusese el. Zece minute și ți-o fac pe gratis.

Zece minute pentru zece litere. Cu încă zece, ar fi putut căpăta și *Cu dragoste*? Nu se gândise să-l întrebe și încă o supăra gândul că ar fi fost posibil – că pentru douăzeci de minute, o jumătate de oră, să zicem, ar fi putut avea

lucrului complet, toate cuvintele pe care îl auzise pe pastor rostindu-le (și, desigur, tot ce era de spus) gravate pe piatra de căpătâi a copilei: *Preaiubitei, cu dragoste*. Dar îi fusese dat, mulțumindu-se, numai cuvântul care cu adevărat conta. Se gândise că era suficient, împerechindu-se printre morminte cu gravorul, în timp ce fiul imberb al acestuia îi privea, cu o foarte veche mânie pe chip, dar și cu o poftă absolut nouă citindu-se pe el. Atâta e cu siguranță destul. Destul ca să dea o replică încă unui predicator, încă unui abolitionist și unui oraș plin de dezgust.

Bizuindu-se pe liniștea din propriu-i suflet, uitase de celălalt suflet, al fetiței. Cine să creadă că un bebeluș atât de mititel poate adăposti atâta ură? A copula printre monumentele funerare, sub ochii fiului gravorului, nu fusese suficient. Nu numai că trebuise să-și trăiască viața într-o casă paralizată de furia copilei căreia i se tăiasse beregata, dar cele zece minute petrecute rezemată de piatra aceea de culoarea zorilor de ziuă, cu genunchii desfăcuți larg, precum un mormânt, fuseseră mai lungi decât viața, mai vii, pulsând mai violent decât sângele de bebeluș care-i înmuiase degetele precum uleiul.

— Am putea să ne mutăm, îi propusese ea odată soacrei.

— La ce bun? întrebuse Baby Suggs. Nu-i nici o casă în țară neumplută până la căpriori de durerea neagră. Norocul nostru că-i o stafie de copil. Dacă s-ar întoarce la noi spiritul lu' bărbatu-meu? Ori al lu' al tău? Nu vorbi așa. Ești norocoasă. Ți-au rămas trei. Trei te trag de poale și numa' unu-ți face viața iad de dincolo. Fii mulțumită, de ce nu ești? Eu am avut opt. Toți s-au dus de lângă mine. Patru luați de Domnul, patru alungați și toți, cred, umplu casa cuiva cu spiritul răului. (Baby Suggs își frecă violent coatele.) Prima născută. Tot ce-mi amintesc de ea e cât îi

plăcea coaja arsă de pâine. Știi ceva mai tare ca asta? Opt copii, și asta-i tot ce-mi amintesc.

— Asta-i tot ce-ți permiți să-ți amintești, i-o întorsese Sethe.

Dar acum și ea rămăsese numai cu un copil – adică, unul viu – băieții fiind alungați de cea moartă, iar amintirea lui Buglar deja se ștergea iute. Cel puțin Howard avea o formă a capului imposibil de uitat. În rest, se străduia din răputeri să nu-și amintească aproape nimic; așa se simțea mai ocrotită. Din păcate, creierul funcționa parșiv. Poate că străbătea grăbită un lan, fugind, practic, să ajungă repede la pompă și să-și spele seva de mușetel de pe picioare. Cu nimic altceva în minte. Imaginea bărbaților veniți s-o oblojească era la fel de lipsită de viață ca nervii din spinare, unde pielea i se bomba ca o scândură de spălat rufe. Nu se simțea nici un miros cât de slab de cerneală sau de clei și scoartă de stejar, din care era alcătuită aceasta. Nimic. Doar briza ce-i răcorea obrazii în timp ce fugea spre apă. Iar apoi, îndepărtând mușetelul cu apă de la pompă și cărpe, cu mintea concentrată asupra necesității de a spăla până și ultima picătură de sevă – asupra neatenției cu care o luase pe scurtătură, de-a curmezișul câmpului, ca să scurteze o jumătate de kilometru, neobservând cât de înalte crescuseră buruienile decât atunci când mâncărimea îi cuprinsese genunchii. Pe urmă, ceva. Împroșcătura apei; își zări ciorapii și pantofii zăcând suciți pe cărare, unde-i aruncase; pe Aici Băiete lipăind din balta de lângă picioarele ei și brusc iată Dulcea Casă rostogolită până departe, rostogolindu-se, rostogolindu-se sub ochii ei și, cu toate că nu exista pe ea o singură frunzuliță care să n-o facă să vrea să urle, ferma ce i se întindea la picioare era nerușinat de frumoasă. Niciodată nu arăta atât de îngrozitoare cât era de fapt, făcând-o să se întrebe

dacă și iadul era un colțisor plăcut. Flăcări și pucioasă, de bună seamă, dar ascunse sub mănuși de dantelă. Băieți atârând din cei mai frumoși sicomori din lume. Se rușina – minunații copaci fremătători trăiau mai vii în amintire decât băieții. Oricât de mult se silea să inverseze raportul, sicomorii îi învingeau pe băieți de fiecare dată și ea nu-și putea ierta memoria pentru asta.

După ce ultimele resturi de mușețel dispăruseră, ea merse spre partea din față a casei, adunându-și din drum ciorapii și pantofii. Ca o pedeapsă suplimentară pentru memoria ei nevolnică, pe verandă, la nici treizeci de metri depărtare, ședea Paul D., ultimul bărbat de la Dulcea Casă. Cu toate că nu i-ar fi putut confunda chipul cu al altuia, îl întrebă:

— Tu ești?

— Ce-a mai rămas din mine.

El se ridică și zâmbi.

— Cum ești, fato, în afară că desculță?

Râsul ei, când râdea, era tineresc și îndrăzneț.

— M-am murdărit pe picioare acolo jos. Mușețel.

El se strâmbă, ca și cum ar fi înghițit o linguriță de leac amar.

— Nici să n-aud de el. Întotdeauna l-am urât.

Sethe își făcu ciorapii ghem și-i îndesă în buzunar.

— Vino înăuntru.

— Pe verandă-i bine, Sethe. E mai răcoare afară.

Se așeză la loc și admiră pajiștea de pe partea cealaltă a drumului, știind că ochii îi trădau nerăbdarea de care era stăpânit.

— Optsprezece ani, rosti ea, moale.

— Optsprezece ani, repetă el. Și jur că i-am străbătut cu pasul pe toți. Te superi dacă te imit?

Făcu un gest din cap spre picioarele ei și începu să-și dezlege șireturile.

— Vrei să ți le înmoi? Să-ți aduc un lighean de apă.

Se apropie puțin de el, ca să intre în casă.

— Nu, ...ăă... ăă. N-am voie să-mi alint picioarele. Mai au o groază de drumuri de bătut.

— Să nu pleci imediat, Paul D. Trebuie să mai stai puțin.

— Da, oricum, destul ca s-o văd pe Baby Suggs. Ea unde e?

— A murit.

— Vai, nu! Când?

— Opt ani deja. Aproape nouă.

— S-a chinuit? Sper că n-a murit în chinuri.

Sethe scutură din cap.

— Lin ca smântâna. Greu i-a fost să trăiască. Dar îmi pare rău că n-ai mai prins-o. Ai venit anume s-o vezi?

— În parte și pentru asta. În rest, pentru tine. Dar, dacă e să spunem adevărul, m-aș duce oriunde zilele astea. Oriunde aș putea să stau jos.

— Arăți bine.

— Încurcătura diavolului. Mă lasă să arăt bine cât timp mă simt rău.

El o privi și cuvântul „rău“ primi un alt înțeles.

Sethe zâmbi. Așa erau ei – așa fuseseră. Toți bărbații de la Dulcea Casă, înainte și după Halle, o onoraseră cu câte un flirt discret, atât de subtil încât trebuia să râcăi ca să-l scoți la iveală.

Cu excepția unei clăi mai bogate de păr și a expresiei de așteptare din ochi, Paul D. arăta la fel cum arătase în Kentucky. Pielea de culoarea sâmburelui de piersică, spinarea dreaptă. Pentru un om cu fața imobilă, era uimitor cât de repede își zâmbea, se înfuria ori se supăra.

Ca și cum tot ce trebuia să faci era să zâmbești și pe dată el manifesta sentimentul pe care-l aveai și tu. Mai repede decât ai clipi din ochi, fața părea că i se schimbă – sub ea se petrecea activitatea.

— Nu-i nevoie să întreb de el, nu-i așa? Mi-ai spune dacă ar fi ceva de spus, nu?

Sethe își privi picioarele și văzu iar sicomorii.

— Ți-aș spune. Sigur că ți-aș spune. Nu știi nimic în plus față de ce știam atunci.

Cu excepția agitației, se gândi el, dar despre asta nu e nevoie să afli.

— Probabil crezi că mai trăiește.

— Nu. Cred că e mort. Faptul că nu sunt sigură îl face viu.

— Baby Suggs ce credea?

— La fel, dar, dacă te iei după ea, toți copiii ei sunt morți. Pretindea că a simțit ziua și ora când s-a dus fiecare.

— Când zicea că s-a dus Halle?

— O mie opt sute cincizeci și cinci. În ziua când s-a născut copila mea.

— Ai născut pruncul ăla, deci? N-am crezut că vei reuși. (Chicoti.) Să fugi, însărcinată!

— N-am avut încotro. Nu puteam aștepta.

Își plecă fruntea, gândindu-se ce puțini sorți de reușită avusese. Fără fata aflată în căutare de catifea, n-ar fi izbutit nicicum.

— Și încă de una singură.

El era mândru de ea și supărat pe ea. Mândru de ce făcuse; supărat că nu avusese nevoie de Halle ori de el ca să reușească.

— Aproape singură. Nu chiar. M-a ajutat o fată albă.

— Atunci s-a ajutat și pe sine. S-o țină Dumnezeu.

— Poți rămâne peste noapte, Paul D.

— Invitația ta e cam șovăielnică.

Sethe aruncă o privire peste umărul lui către ușa închisă.

— Oh, vine din inimă. Dar sper să scuzi dezordinea din casă. Hai să intrăm. Stai de vorbă cu Denver până gătesc ceva.

Paul D. își legă pantofii unul de celălalt, și-i atârnă de umăr și o urmă pe ușa, într-o baltă de lumină roșie, tremurătoare, care-l făcu să înțepenească.

— Ai musafiri? șopti el, încruntat.

— Din când în când, răspuse Sethe.

— Doamne sfinte!

Ieși de-a-ndăratelea prin ușă până pe verandă.

— Ce fel de rău adăpostești în casă?

— Niciun rău. Doar tristețe. Haide. Poștește înăuntru.

Atunci el o privi de aproape. Mai îndeaproape decât o făcuse când ea ocolise casa cu picioarele lucind de umezeală, ținându-și cu o mână ciorapii și pantofii, și cu cealaltă fustele. Iubita lui Halle – cu ochi de oțel și coloana vertebrală pe potrivă. Nu văzuse părul fetei în Kentucky. Și, deși chipul ei era cu optsprezece ani mai bătrân decât atunci când o contemplase ultima dată, acum parcă era mai blând. Din cauza părului. Un chip prea inert ca să-ți provoace o senzație de bine; irișii de aceeași culoare cu pielea, care, pe fața aceea nemișcată, îl făcuseră cândva să se gândească la o mască, una cu ochii scoși. Femeia lui Halle. Gravidă în fiecare an, inclusiv în cel când, așezată lângă foc, îi spusese că o bătea gândul să fugă. Pe cei trei copii și-i imbarcase deja, împreună cu alții, în carul unui convoi de negri ce urma să traverseze fluviul. Aveau să stea la mama lui Halle, lângă Cincinnati. Nici în baraca aceea strâmtă, aplecată atât de tare deasupra focului că

puteai să-i miroși căldura rochiei, ochii ei nu reflectau nici o flăcărăuie luminoasă. Erau ca două fântâni în care nu-i venea să privească. Chiar și scoși, trebuiau acoperiți, astupați cu cepuri, însemnați cu oarece semn, ca să avertizeze lumea de vidul imens dinăuntru. Așa că preferase să privească în foc în timp ce ea i se destăinua, fiindcă soțul ei nu era de față ca să vorbească el. Domnul Garner murise, iar nevastă-sa avea în gâtlej un nod de mărimea unui cartof dulce și nu era în stare să vorbească cu nimeni. Sethe se apleca atât de aproape de foc cât îi permitea burta de gravidă și i se destăinua lui, lui Paul D., ultimul bărbat de la Dulcea Casă.

Fuseseră șase care aparținuseră fermei; Sethe – unica femele. Doamna Garner, plângând ca un copilaș, îi vânduse fratele ca să achite datoriile apărute după ce devenise văduvă. Pe urmă sosise învățătorul, ca să pună lucrurile la punct. Dar tot ce reușise să facă fusese să mai vândă trei bărbați de la Dulcea Casă și să facă să dispară oțelul din ochii lui Sethe, lăsând în loc două guri de fântână care nu puteau reflecta lumina focului.

Acum oțelul revenise, dar chipul, îmblânzit de păr, îl făcu să se încreadă în ea suficient ca să intre pe ușă, drept prin băltoaca de lumină roșie pulsândă.

Femeia avea dreptate. Casa era tristă. Pășind în ea, un val de mâhnire îl cuprinse atât de temeinic încât îl podidă lacrimile. Distanța până la lumina normală din jurul mesei i se păru enormă, dar o străbătu – încă norocos, cu ochii uscați.

— Spuneai că a avut o moarte lină. Lină ca smântâna, îi reaminti el.

— Nu e Baby Suggs, zise ea.

— Atunci cine?

— Fiică-mea. Cea pe care am trimis-o după băieți.

— N-a supraviețuit?

— Nu. Nu mi-a rămas decât cea pe care o purtam în pânțele când am fugit. Băieții-s duși și ei. Amândoi au întins-o chiar înainte să moară Baby Suggs.

Paul D. privi locul unde îl năpădise mâhnirea. Roșeața dispăruse, dar un fel de plânset mai atârna în aer pe locul acela.

Probabil că e mai bine, își spuse. Dacă un negru are picioare, e bine să le pună la treabă. Dacă stă prea mult așezat, cineva se va gândi la o modalitate să i le lege. Totuși... dacă băieții ei erau duși...

— Bărbat n-ai? Stai aici singură?

— Cu Denver, răspunse ea.

— Și îți convine?

— Pentru mine e-n regulă.

Văzându-l sceptic, femeia continuă:

— Sunt bucătăreasă la un restaurant, în oraș. Și mai cos câte puțin, pe șest.

Paul D. zâmbi auzind asta și-și aminti de cămașa de noapte. Sethe împlinise treisprezece ani când sosise la Dulcea Casă și deja avea ochi de oțel. Era un cadou bine-venit pentru doamna Garner, care o pierduse pe Baby Suggs din cauza principiilor înalte ale soțului. Cei cinci bărbați de la Dulcea Casă o examinaseră pe fata cea nouă și hotărâseră s-o lase în pace. Erau tineri și atât de înnebuniți de lipsa femeilor încât se dăduseră la vișele. Dar o lăsaseră în pace pe fata cu ochi de oțel, să aleagă ea, deși fiecare dintre ei i-ar fi făcut zob pe ceilalți, ca să o ia. Alegerea durase un an – un an lung și greu de onanie pe saltelele de paie, roși de visul de-a o posedă. Un an de dor, când violul li se păruse darul solitar al vieții. Se înfrânaseră probabil numai fiindcă erau bărbați de la Dulcea Casă – cu care domnul